

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies / Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Katarína Jarošová
Article / Článok: Quo vadis Slovakiaid? Rozvojová spolupráca SR a odporúčania OECD
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2019.22.3.266-273>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

JAROŠOVÁ, K. 2019. Quo vadis Slovakiaid? Rozvojová spolupráca SR a odporúčania OECD. In *Politické vedy*. [online]. Vol. 22, No. 3, 2019. ISSN 1335 – 2741, pp. 266-273. Available at: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2019.22.3.266-273>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

QUO VADIS SLOVAKAID? ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCA SR A ODPORÚČANIA OECD

QUO VADIS SLOVAKAID? DEVELOPMENT COOPERATION OF THE SLOVAK REPUBLIC AND THE OECD RECOMMENDATIONS

Katarína Jarošová*

Úvod

Rok 2019 môžeme považovať za veľmi dôležitý v smerovaní slovenskej rozvojovej pomoci a humanitárnej spolupráce. Dňa 30. januára 2019 bola vládou Slovenskej republiky schválená nová Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce Slovenskej republiky na roky 2019 - 2023. Slovenská republika (ďalej len SR) začala poskytovať oficiálnu rozvojovú spoluprácu pod značkou SlovakAid od roku 2003, kedy sa z prijímateľskej krajiny stala donorom oficiálnej rozvojovej pomoci ODA. Od roku 2013 je SR členom Výboru OECD pre rozvojovú spoluprácu, ktorý združuje najvýznamnejších svetových donorov.

Nová Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce na roky 2019 - 2023 reaguje na potreby partnerských krajín pri zohľadnení kapacít a expertízy ODA SR ako i na medzinárodný vývoj. Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce je zameraná tematicky na šesť prioritných oblastí, a to: dobré zdravie, potravinová bezpečnosť, dobrá správa vecí verejných a budovanie občianskej spoločnosti, kvalitné vzdelávanie, udržateľné využívanie zdrojov a infraštruktúru, podporu tvorby trhového hospodárstva. (MZVEZ SR, 2019)

Zároveň všetkých šesť prioritných oblastí dopĺňajú prierezové témy, a to zmeny klímy a rovnosti príležitostí životného prostredia. Prvé komplexné hodnotenie zo strany expertov výboru OECD/DAC (tzv. *peer review*) od začatia členstva SR vo Výbore OECD pre rozvojovú pomoc od roku 2013,

* Mgr. Katarína Jarošová pôsobí ako asistentka v Slovenskej agentúre pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu, Pražská 7, 811 04, Bratislava, Slovenská republika, e-mail: katarina.jarosova@slovakaid.sk.

DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2019.22.3.266-273>

sa uskutočnilo v septembri 2018 v Paríži. Toto komplexné hodnotenie obsahuje odporúčania zo strany výboru na zlepšenie fungovania slovenskej rozvojovej spolupráce a bolo následné reflektované aj do novej Strednodobej stratégie¹. Slovenská republika bola v rámci OECD/DAC vnímaná ako efektívny a vplyvný multilaterálny donor, s pokrokovým smerovaním v oblasti poskytovania bilaterálnej rozvojovej spolupráce. Na hodnotení SR sa v rámci peer review podieľali aj ďalšie dve členské krajiny OECD/DAC, Island a Fínsko. (MZVEZ SR, 2019) Prezentácia výsledkov samotného peer review ako i Strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce na roky 2019 - 2023 sa uskutočnila 24. apríla 2019 v priestoroch Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, prostredníctvom konferencie pod názvom Quo vadis SlovakAid? Rozvojová spolupráca SR a odporúčania OECD.

Rozvojová spolupráca SR a odporúčania OECD

Konferenciu otvoril štátny tajomník Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR **Lukáš Parížek**, ktorý poukázal na dôležitosť a význam rozvojovej spolupráce. Svojím členstvom vo Výbore OECD sme sa zaviazali k zodpovednosti a solidarite pri poskytovaní a zlepšovaní životných podmienok pre komunity a ľudí v núdzi. Nová Strednodobá stratégia reflektuje odporúčania OECD. Tento dokument je výsledkom spolupráce, nielen štátneho sektora, ale aj akademického, mimovládneho a podnikateľského. SR sa hlási k napĺňaniu cieľov udržateľného rozvoja a zapája sa do veľkých a dôležitých, globálnych výziev, do ktorých jednoznačne patria témy migrácie či klimatických zmien. **Lukáš Parížek** počas svojho prejavu zdôraznil, že v priebehu posledných 20 rokov podiel obyvateľstva na zemi žijúceho v extrémnej chudobe sa znížil takmer o polovicu, za čo vďačíme taktiež rozvojovej spolupráci a humanitárnej pomoci. Zvýšil sa počet mladých ľudí, najmä dievčat, ktoré ukončia základné školské vzdelanie. Pomáhame zlepšovať životné podmienky. SR ako poskytovateľ rozvojovej spolupráce prostredníctvom SlovakAid projektov pomohla viac ako 7 000 ľuďom získať prístup k pitnej vode, sprístupnila zdravotnú starostlivosť viac ako 43 000 ľuďom, či pomohla vytvoriť pracovné miesta pre približne 16 000 ľudí. Štátny tajomník MZVEZ SR **Lukáš Parížek** podotkol, že aj napriek týmto priaznivým číslam rozvojové potreby sú

¹ Kompletné odporúčania výboru OECD/DAC, nájdete v OECD Development Co-operation Peer Reviews: Slovak Republic 2019, a časť ktorých Strednodobá stratégia na roky 2019 - 2023 reflektuje, nájdete detailne spracované v samotnej Strednodobej stratégii na roky 2019 - 2023.

v súčasnosti obrovské, čo znamená, že naša pomoc je neustále potrebná a „rozdiel medzi výškou príspevkov, ktoré sú donorské štáty schopné pokryť a skutočnou potrebou rozvojových krajín predstavuje niekoľko biliónov EUR.“ (Quo vadis SlovakAid?, 2019) Podľa jeho slov je dôležitou prioritou zapojenie práve súkromného sektora do rozvojovej spolupráce. Tento priestor má veľký potenciál, vytvára veľké množstvo pracovných príležitostí a má k dispozícii finančné zdroje využiteľné pri rozvojovej spolupráci. SlovakAid dlhodobo pomáha zlepšovať podnikateľské prostredie a vytvárať udržateľné pracovné miesta v krajinách Východného partnerstva (Ukrajina, Gruzínsko, Moldavsko) a západného Balkánu (Albánsko, Bosna a Hercegovina, Čierna Hora, Kosovo, Severné Macedónsko a Srbsko). SR historicky poskytuje rozvojovú spoluprácu v afrických krajinách od 90-tych rokov. Jeden z najvýznamnejších projektov je podpora tisícov malých farmárov v Keni. Ide o dvojmiliónový spoločný projekt krajín V4. Jeho cieľom je podpora 15 000 malých farmárov pri výrobe kešu a sezamu. Cieľom je zlepšiť socioekonomickú situáciu v Keni. V rámci aktivít projektu boli vytvorené pestovateľské škôlky a zasadené tisíce sadeníc v provinciách Kifili, Lamu a Kwale.

Konferencie sa zúčastnil aj riaditeľ Direktoriátu OECD pre rozvojovú spoluprácu, pán **Jorge Moreira da Silva**, ktorý poukázal na význam vzájomného hodnotenia a odporúčania OECD. Na jeseň 2018, kedy bola SR hodnotená po prvýkrát od svojho vstupu do Výboru OECD, formovala novú Strednodobú stratégiu rozvojovej spolupráce. Peer review a jeho 13 odporúčaní poskytli Slovensku cenné poznatky pri tvorbe Strednodobej stratégie 2019 - 2023. Hlavným cieľom týchto odporúčaní je zlepšovať prax a politiku v rámci rozvojovej spolupráce a SR je príkladom takejto vzájomnej spolupráce, dodal riaditeľ Direktoriátu OECD. V rámci svojho prejavu zhrnul hlavné body z peer review SR. Medzi silné stránky SR patrí zaviazanie sa k multilateralizmu a rozvíjaniu spolupráce s ostatnými krajinami, ako i naplno využívanie svojho členstva vo V4, EÚ či OSN. Svoje členstvá využíva strategicky, presadzuje kľúčové priority a týka sa to aj OECD, v ktorom SR v tomto roku predsedala zasadnutiu ministerskej rady². Podporujeme dosiahnutie cieľov trvalo udržateľného rozvoja³, ich reflektovaním do národnej i medzinárodnej politiky,

² V dňoch 22. - 23. 5. 2019 sa uskutočnilo historicky prvé predsedníctvo Slovenskej republiky v OECD, kedy predsedalo Rade OECD na ministerskej úrovni. Témou predsedníctva bolo *Využitie digitálnej transformácie pre udržateľný rozvoj: príležitosti a výzvy*.

³ Dňa 30. 5. 2019 sa v priestoroch Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, pod záštitou podpredsedu vlády Slovenskej republiky pre investície

ako i prostredníctvom zapojenia sa samotných občanov do otázok týkajúcich sa kľúčových, globálnych tém ako sú klíma, tolerancia a násilný extrémizmus. Podľa slov **J. Moreira da Silvu** je práve takéto partnerstvo v rámci medzinárodného spoločenstva obzvlášť dôležité. Zdôraznil, že slovenská rozvojová spolupráca je podporovaná legislatívou, stratégiou a dobre štruktúrovanou agentúrou (Slovenská agentúra pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu - SAMRS). Aj napriek tomu, že predchádzajúca Strednodobá stratégia (2014 - 2018) bola schválená vo vláde SR, hodnotiaci tím OECD zistil, že mnohé slovenské ministerstvá ju nedostatočne implementovali, a verí, že nová stratégia ponúkne relevantnú vládnu víziu. Dôležitý je konsenzus kľúčových politik a najmä to, ako by mali byť tieto politiky v rámci slovenskej vládnej sféry chápané a ako by mali byť komunikované smerom k verejnosti a kľúčovým aktérom rozvojovej spolupráce. Riaditeľ direktoriátu OECD uvádza, že SR čelí viacerým výzvam. Zvýšené ambície SR na medzinárodnej scéne vo vývoji humanitárnej pomoci nie sú spojené s finančnými a ľudskými zdrojmi. Hoci rozpočet ODA SR rastie, nenapĺňa európske a medzinárodné záväzky. Hodnotiaca komisia požaduje jasný plán rastu rozpočtu. Malé tímy riadia rozpočty politiky rozvojovej spolupráce SR. Rovnako ako v prípade akejkoľvek oblasti verejnej politiky a verejných financií je nevyhnutné zabezpečiť externý dohľad a nezávislé hodnotenie. Systém na oznamovanie toho, čo dosahujú programy a stratégie v oblasti rozvojových výsledkov podporuje aj efektívnu komunikáciu či rozhodovanie. Na záver svojho prejavu riaditeľ direktoriátu OECD pre rozvojovú spoluprácu podotkol, že je dôležité pracovať spoločne, čím aj uvádza, že SR by mala aj naďalej pracovať na svojej komparatívnej výhode a zosúlaďovať svoje doterajšie partnerstvá.

Pani veľvyslankyňa a stála predstaviteľka SR pri OECD **Ingrid Brocková** vyzdvihla dva významné mílniky SR v oblasti medzinárodnej rozvojovej spolupráce. Rok 2013 bol pre nás ako SR veľmi dôležitý, pretože práve zvyšujúci sa objem a skvalitnenie slovenskej rozvojovej pomoci, ktorá bola SR poskytovaná, ako i tvrdá práca diplomatov napomohli k tomu, aby 24 členov Výboru OECD pre rozvojovú spoluprácu udelilo SR členstvo. Druhým obrovským úspechom sú dosiahnuté výsledky a doterajšia práca ľudí. Na historickom OECD/DAC peer review sme pracovali od roku 2017, kde sme boli hodnotení podľa vysokých štandardov výboru. Výsledky z peer review jasne

a informatizáciu uskutočnila medzinárodná konferencia o budovaní partnerstiev v rámci slovenského predsedníctva vo V4, za účelom implementácie Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj.

reflektujú nielen cestu, ktorú SR zaujala v minulosti, ale aj cestu, ktorou sa bude v rámci novej Strednodobej stratégie uberať. Najviac oceňovaná je nielen naša multilaterálna spolupráca, ale aj snaha o zvyšovanie efektívnosti poskytovania rozvojovej pomoci, ako i snaha o nadobudnutie poznatkov a skúsenosti od krajín, ktoré sú nám v OECD/DAC rovné. OECD je jeden z významných partnerov zahraničnej politiky SR, pomáha nám implementovať dva kooperačné projekty na Ukrajine a Moldavsku, pomáha implementovať Agendu 2030 a v neposlednom rade stále vyvíja štandardy a prístupy, ktoré majú napomáhať zvýšeniu kvality života a blahobytu nielen členských krajín OECD, ale aj partnerským krajinám.

Riaditeľka odboru rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR **Anna Plassat Muríňová** v rámci konferencie detailnejšie predstavila Strednodobú stratégiu pre rozvojovú spoluprácu na roky 2019 - 2023. Poukázala na jej základné princípy a uviedla tri kľúčové oblasti, a to: Vlastníctvo, Kontinuita a Efektivita. V prípade vlastníctva podotkla, že participácia je veľmi dôležitým prvkom. MZVEZ SR je síce koordinátorom rozvojovej spolupráce SR, ale to nie je dostačujúce a je veľmi potrebná spolupráca všetkých aktérov, ktorí musia mať rovnakí cieľ a ktorí budú považovať Strednodobú stratégiu za dokument, ktorým sa chcú riadiť nasledujúcich 5 rokov. Kooperácia je významná. Len spoločne vieme zlepšovať vizibilitu SlovakAid, len spoločne vieme značku SlovakAid budovať. Kľúčovým prvkom je takisto aj kontinuita - chceme pokračovať v tom, na čom sme začali pracovať v roku 2003 ako mladý donor a preto nová Strednodobá stratégia nadväzuje na predchádzajúcu stratégiu vo viacerých oblastiach, v sektorových ako i teritoriálnych prioritách. V rámci sektorových priorit chceme i naďalej poskytovať technickú pomoc zdieľaním expertných a transformačných skúseností, v oblastiach ako je dobrá správa vecí verejných, budovanie občianskej spoločnosti či oblasť životného prostredia. Príznačná je aj humanitárna pomoc v krajinách, ktoré boli postihnuté konfliktmi, najmä v oblastiach ako je vzdelávanie a zdravotníctvo. Najviditeľnejšie výsledky dosahuje rozvojová pomoc v sektore poľnohospodárstva, najmä vytváraním udržateľných pracovných miest v už spomínanom veľkom projekte v Keni, kde sa poskytuje pomoc malým farmárom. Využívaním našej expertízy v oblasti odpadových vôd a manažmentu vodného hospodárstva sa zameriavame na sektor infraštruktúry a udržateľného využívania prírodných zdrojov. Realizujeme sa aj v oblasti trhového hospodárstva. Keď sa zameriame na oblasti teritoriálne, SR sa aj naďalej sústreďí na krajiny, v ktorých doteraz poskytovala rozvojovú

a humanitárnu pomoc a ktoré majú pre nás ako krajinu pridanú hodnotu. V rámci Strednodobej stratégie rozvojovej spolupráce na roky 2014 - 2018 patrili medzi programové krajiny Moldavsko, Keňa a Afganistan. Na základe zhodnotenia doterajších výsledkov a pôsobenia v Afganistane a vzhľadom k bezpečnostným dôvodom v krajine už Afganistan naďalej nie je programovou krajinou pre slovenskú rozvojovú pomoc. Pôsobenie a pomoc v Afganistane bude avšak aj naďalej pokračovať, ale bude sa sústrediť na skvalitnenie vzdelávania, kde vykazujeme dlhodobu veľmi dôležitú a viditeľnú výsledky. Medzi programové krajiny bolo v rámci novej stratégie zaradené Gruzínsko. Vzhľadom k terajším výzvam medzinárodného prostredia, ktorými sú migračná kríza, klimatická zmena a iné globálne výzvy, sa v rámci Strednodobej stratégie definuje zavedenie tzv. regionálneho prístupu, na základe ktorého nedefinuje stratégia presné krajiny, ale reaguje na potreby celého regiónu a tak vieme reagovať na potreby flexibilnejšie a efektívnejšie. Na základe regionálneho prístupu si jednotlivé partnerské krajiny vedia zdieľať skúsenosti. Pri tvorbe novej stratégie sa tvorcovia opierali aj o efektivitu, ktorá vo veľkej miere zahŕňa odporúčania OECD. Je dôležité prejsť na systém, ktorý bude založený na výsledkoch, neopierať sa len o projekty, ktoré budú predložené žiadateľmi v rámci výziev o dotácie na projekty rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci, ale je žiadané si stanoviť vlastné ciele, ktoré chceme ako SR v rámci sektorových a teritoriálnych priorit dosiahnuť. Priamo s tým súvisí aj nastavenie ukazovateľov v rámci novej stratégie, ktoré nám pomôžu lepšie prezentovať výsledky a efektívnejšie zhromažďovať údaje. Dané ukazovatele budú stanovené aj pre jednotlivé partnerské krajiny. Dôležité je aj zapájanie súkromného sektora, čo bolo už spomínané viackrát, nielen kvôli vytváraniu nových pracovných miest, ale z dlhodobého hľadiska by zapojenie podnikateľského sektora viedlo k investíciám a blendingu zo súkromných a verejných zdrojov. Eximbanka sa taktiež podieľa na rozvojovej spolupráci, je jej súčasťou a pripravuje mimoriadne dôležité opatrenia.

Implementačnou agentúrou ministerstva v oblasti rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci je Slovenská agentúra pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu (ďalej len SAMRS). Agentúra je rozpočtovou organizáciou MZVEZ SR a vznikla v roku 2007. Pôsobnosť a postavenie agentúry upravuje zákon č. 392/2015 Z.z. o rozvojovej spolupráci a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Na záver konferencie riaditeľka SAMRS **Lucia Kišš** zhrnula činnosti a výsledky agentúry. V roku 2018 SAMRS vyhlásila 14 výziev na predkladanie žiadostí o dotácie, ktoré sú jedným z hlavných nástrojov poskytovania pomoci

rozvojových projektov v programových a prioritných krajinách. V rámci spomínaných výziev SAMRS podporila prostredníctvom dotácií 37 projektov. Okrem toho SAMRS podporuje aj vysielanie expertov a dobrovoľníkov, pričom v roku 2018 bolo pod značkou SlovakAid vyslaných 31 dobrovoľníkov. Jedným z ďalších nástrojov pomoci je v spolupráci so Zastupiteľskými úradmi Slovenskej republiky poskytovanie mikrograntov, ktorých bolo v roku 2018 schválených 59. Sústreďovali sa predovšetkým do sektorov v oblasti vodného hospodárstva, sanitácie, vzdelávania a zdravia. Na základe rozhodnutia ministra zahraničných vecí SAMRS poskytuje finančné príspevky. Prostredníctvom Centra pre transfer skúsenosti z integrácie a reforiem (CETIR) bolo v roku 2018 uskutočnených 17 študijných návštev, stáží, okrúhlych stolov či pracovných seminárov, realizovaných pre 7 krajín.⁴ (SAMRS, 2019) V rámci SAMRS zaviedli štandardizáciu profesionálneho nastavenia interných procesov prostredníctvom systému manažérstva kvality, ISO 9001:2015. Aby SAMRS vedela viesť a spravovať zdroje Európskej únie, pracuje na Pillar Assesmente EÚ. SAMRS uskutočnila informačné dni v priestoroch MZVEZ SR pre jednotlivých prijímateľov, čím zlepšuje a zintenzívňuje komunikáciu s prípadnými žiadateľmi a snaží sa procesy zjednodušať. Taktiež sa sústreďuje na dosahovanie merateľných výsledkov a na zviditeľnenie agentúry, ako aj SlovakAid samotného. SAMRS nastavuje jednotlivé monitorovacie procesy, na základe ktorých vie reálne výsledky vidieť v praxi a je si vedomá, koľkým ľuďom prostredníctvom jednotlivých nástrojov rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci dokázala pomôcť. Je neustále potrebné zvyšovať povedomie slovenskej verejnosti o SlovakAid a preukazovať reálne výsledky, ktoré spoločne dosiahla, pričom je potrebné nielen upevňovať doterajšie, existujúce kapacity SAMRS ale i budovať nové.⁵

V záverečnej časti konferencie sa uskutočnila panelová diskusia, ktorá sa venovala súčasným výzvam a aktuálnym otázkam, ktorým slovenská rozvojová spolupráca a humanitárna pomoc čelí. Panelisti diskutovali, ktorým smerom sa má slovenská rozvojová pomoc vyvíjať. Diskutujúci naznačili potrebu zvyšovania rozpočtu, hovorili o rozdrobenosti priorít a takisto ocenili, kam sa

⁴ Od roku 2019 ide o nástroj rozvojovej pomoci SSE - Nástroj na zdieľanie slovenských skúseností a expertízy –Sharing Slovak Expertise, ktorý na nástroj CETIR plynule nadväzuje a aktivity SSE sú nástrojov oficiálnej rozvojovej pomoci Slovenskej republiky a odovzdávajú znalosti, skúsenosti a odporúčania, v ktorých má SR komparatívne výhody.

⁵ Všetky podrobnejšie informácie o SAMRS, jej výsledkoch a plánoch sa dozviete vo Výročnej správe uverejnenej na webe agentúry.

v posledných rokoch posunula rozvojová spolupráca a aké význame pokroky je vidieť, najmä v úzkej spolupráci medzi jednotlivými sektormi a ich angažovanosti na spoločnom dosahovaní jednotlivých výsledkov rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci.

Záver

Cieľom konferencie bolo prezentovať nielen odbornej, ale najmä širokej verejnosti nový dokument rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci, Strednodobú stratégiu rozvojovej spolupráce Slovenskej republiky na roky 2019 - 2023 a odporúčania z komplexného hodnotenia peer review Slovenskej republiky vo Výbore OECD.

Zoznam použitej literatúry:

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. MZVEZ SR. 2019. *Strednodobá stratégia rozvojovej spolupráce Slovenskej republiky na roky 2019 - 2023*. [online].2019. [cit. 2019-6-23]. Dostupné na internete: <https://www.slovakaid.sk/sites/default/files/strednodoba_strategia_rozvojovej_spoluprace_sr_2019-2023.pdf>.

Slovenská agentúra pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu. SAMRS. 2019. *Výročná správa 2018*. [online]. 2019. [cit. 2019-6-23]. Dostupné na internete: <http://slovakaid.sk/sites/default/files/pouzivatelia/Sabina%20Slim%C3%A1kov%C3%A1/vyroczna_sprava_2018_final.pdf>.

Quo vadis SlovakAid? Rozvojová spolupráca SR a odporúčania OECD. [online].2019. MZV. [cit. 2019-6-23]. Dostupné na internete: <https://www.mzv.sk/zahranicna_politika/oficialna_rozvojova_pomoc-aktuality/-/asset_publisher/O1fS2wVJJAPL/content/quo-vadis-slovakaid-rozvojova-spolupraca-sr-a-odporucania-oecd?_101_INSTANCE_O1fS2wVJJAPL_redirect=%2Fzahranicna_politika%2Foficialna_rozvojova_pomoc-aktuality>.

Príhovory štátneho tajomníka MZVEZ SR Lukáša Parízka, riaditeľa direktoriátu OECD pre rozvojovú spoluprácu Jorge Moreira da Silva, veľvyslankyne a stálej predstaviteľke pri OECD Ingrid Brockovej, riaditeľky odboru rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci MZVEZ SR Anny Plassat Muriňovej, riaditeľky SAMRS Lucie Kišš (archív autora)